
Idäntalouksien katsauksia

Review of Economies in Transition

1996 • No. 6

5.11.1996

Julkaistu uudelleen 2002

Jouko Rautava

Suomi, Euroopan Unioni ja Venäjä

Suomen Pankki
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos, BOFIT

ISSN 1235-7405
Uudelleenjulkaistu pdf-muodossa 2002

Suomen Pankki
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos (BOFIT)

PL 160
00101 Helsinki
Puh: (09) 183 2268
Faksi: (09) 183 2294
bofit@bof.fi
www.bof.fi/bofit

Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

Jouko Rautava

Suomi, Euroopan Unioni ja Venäjä¹

Tiivistelmä

Idän ja lännen välisen yhteistyön toimintaympäristö on kylmän sodan jälkeisellä kaudella aikaisempaa monimuotoisempi ja yhteistyötasojen määrä on kasvanut. Suotuisa kehitys Euroopassa edellyttää vakaita oloja Venäjällä, mihin EU:n piirissä uskotaan parhaiten päästävän tukemalla Venäjän demokratia- ja markkinatalouskehitystä. EU:n harjoittamalle politiikalle ei ole esitetty uskottavaa vaihtoehtoa eikä Suomellakaan ole ollut vaikeuksia hyväksyä EU:n Venäjän-politiikan peruseriaatteita ja nykyistä toimintatapaa. Myös EU:ssa Suomi on jatkanut aikaisempaa pragmaattista linjaansa suhteessa Venäjään, mikä näkyy taloudellisten kysymysten painottamisena. Jotta Suomi voisi tehokkaasti hyödyntää asemaansa ja ajaa etujaan Venäjää koskevissa asioissa EU:ssa, pitää Suomella olla syvälinen näkemys EU:n idänpolitiikan kokonaisuudesta. Tässä suhteessa Suomen jäsenyys EU:n puheenjohtajistossa vuonna 1999 tulee olemaan merkittävä haaste.

Avainsanat: Euroopan unioni, Suomi, Venäjä

1 Kylmästä sodasta uuden järjestelmän hahmottumiseen

Kylmän sodan aikakaudella Neuvostoliiton ja Euroopan suhteita määräsivät ideologinen vastakainasettelu ja sotilaalliseen turvallisuuspolitiikkaan liittyvät painotukset. Äärimmilleen vietynä ja erityisesti amerikkalaisissa näkemyksissä tämä merkitsi sitä, että idän ja lännen välisen taloudellisen yhteistyön nähtiin olevan vain haitallista, koska se edesauttoi Neuvostoliittoa kasvattamaan sotilaallista kapasiteettiaan. Toisaalta Neuvostoliiton omavaraisuuspyrkimykset ja sen omien liittolaisten eristäminen estivät myös yhteistyötä tehokkaasti. Myös neuvostojärjestelmä ja siihen kuuluneet valtion ulkomaankaupan monopoli sekä hallinnolliset hinnat oli vaikea liittää läntisen maailman kauppajärjestelmiin, jotka perustuvat vapaakaupan periaatteille. Taloudellinen yhteistyö idän ja lännen välillä olikin koko kylmän sodan kauden vähäistä eikä tarvetta ollut myöskään

mihinkään erityisiin yhteistyötä tukeviin institutionaalisiin järjestelyihin.

Suomi puolestaan pyrki ottamaan irti kaiken sen taloudellisen hyödyn, mikä kahdenvälisestä kauppajärjestelmästä Neuvostoliiton kanssa oli mahdollista. Neuvostoliiton kannalta kahdenvälinen järjestelmä ei taloudellisessa mielessä ollut mielekäs, mutta vastapainoksi se palveli, tai ainakin sen kuviteltiin palvelevan, Neuvostoliiton poliittisia päämääriä. Olihan kaupmamme Neuvostoliiton kannalta esimerkki kahden järjestelmän tuloksekkaasta rinnakkaiselosta. Poliitiikan painoa Suomen ja Neuvostoliiton välisessä taloudellisessa kanssakäymisessä kuvaa hyvin se, että sekä suomalaiset kaivosteollisuuden asiantuntijat että venäläiset tutkijat ovat todenneet Kostamuksen kaivosteollisuuskombinaatin rakentamisen perustuneen ensisijaisesti poliittisille perusteille.

Viime vuosikymmenelle tultaessa kävi kuitenkin yhä ilmeisemmäksi, että neuvostojärjestelmä ei pärjää taloudellisessa ja teknisessä kilpailussa

¹ Kirjoitus perustuu Kuhmon kesäakatemiassa 13.–15.6.1996 pidettyyn alustukseen.

lännelle. Vuosikymmenen loppupuolella perestroikan myötä neuvostojärjestelmän hajoaminen alkoi ja päättyi Neuvostoliiton lakkauttamiseen joulukuussa 1991. Jo tätä ennen itäisen Keski-Euroopan ja Baltian maat olivat lähteneet uudistamaan yhteiskuntaan läntisen mallin mukaan.

Kylmän sodan päättyminen ja perusteellinen yhteiskunnallinen muutosprosessi saivat aikaan melkoisen hämmennyksen tilan, koska kaikki aikaisempaan ympäristöön liittyvät ajatus- ja toimintamallit sekä institutionaaliset järjestelyt piti arvioida uudelleen. Ideologisen vastakkainasettelun lisäksi yhteiskuntajärjestelmien muutos siirtymämaissa merkitsi autoritaarisen poliittisen järjestelmän vaihtumista demokratiaan ja keskitetyn talousjärjestelmän korvautumista markkinatalousjärjestelmällä. Uudet kehityksessä olevat poliittiset ja taloudelliset järjestelmät ovat monessa mielessä toimintatavoiltaan ja instituutioiltaan huomattavasti aikaisempia järjestelmiä monimutkaisempia, mikä osaltaan on vaikeuttanut siirtymäprosessin luonteen ymmärtämistä ja sisäistämistä.

Itäisen Keski-Euroopan ja Baltian maissa uudistusprosessi lähti kuitenkin käyntiin erittäin nopeasti, mikä pitkälle johtui siitä, että näissä maissa oli suhteellisen selkeä näkemys uudistusten päämäärästä ja päättäjät myös sitoutuivat asetettuihin tavoitteisiin. Tämä edesauttoi sitä, että myös EU sitoutui kyseisten maiden suhteen nopeisiin ja pitkälle meneviin sopimusjärjestelyihin. Venäjällä uudistusprosessi lähti Keski-Euroopan ja Baltian siirtymämaita huomattavasti hitaammin liikkeelle eikä siellä uudistusten suunnasta ja tavoitteisiin sitoutumisesta ollut samanlaista varmuutta. Tämä puolestaan on aiheuttanut päänvaivaa EU:lle ja muulle kansainväliselle yhteisölle.

2 EU:n ja Venäjän suhteiden perusta

Venäjän koko, ydinaseet, saastumiseen ja eri kansallisuuksien välisiin konflikteihin liittyvät uhkatekijät liittyneenä yhteiskunnallisen uudistusprosessin tuomaan epävarmuuteen ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat koko Eurooppaan. EU:n idänsuhteiden kulmakivi onkin ajatus, että pysyvä rauha Euroopassa edellyttää vakaita oloja Venäjällä.

EU:n toimintastrategia Venäjän suhteen perustuu selkeästi uskomukselle, että demokraattinen poliittinen järjestelmä ja markkinatalous Venäjällä luovat parhaat edellytykset vakaille

oloille Venäjällä sekä EU:n ja Venäjän väliselle yhteistyölle. Tätä kehitystä voidaan edesauttaa tukemalla Venäjän pyrkimyksiä integroitua maailmantalouteen. Nämä periaatteet on kirjattu sekä EU:n ja Venäjän suhteita käsittelevään strategia-paperiin että käytännössä ehkä tärkeimpään näihin suhteisiin liittyvään asiakirjaan eli vuonna 1994 allekirjoitettuun kumppanuus- ja yhteistyösopimukseen (PCA-sopimus). Toukokuussa 1996 ministerineuvoston kokouksessa EU vahvisti yhteistyöpyrkimyksensä Venäjän kanssa hyväksymällä toimintaohjelman (Action Plan), jolla pyritään konkretisoimaan kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen periaatteita ja tavoitteita. Toimintaohjelmassa on nostettu esille demokratiakehityksen tukeminen, taloudellisen yhteistyön tiivistäminen, energiakysymykset, ydinvoiman turvallisuus- ja ympäristökysymykset, alueellinen yhteistyö, oikeus- ja sisäasioihin liittyviä teemoja (rikollisuuden torjunta, maahanmuutto- ja turvapaikkakysymykset) sekä turvallisuuspolitiikkaan kuuluvia kysymyksiä kuten aseidenriisuntaa koskevien kontaktien tiivistäminen.

Käytännössä EU ja yksittäiset EU-maat toteuttavat yllä kuvattua politiikkaa monella eri tasolla. EU:n ja Venäjän kahdenkeskisen yhteistyön lisäksi EU vaikuttaa toimijana eräissä kansainvälisissä järjestöissä kuten ETYJ ja WTO. Myös kansainväliset rahoituslaitokset kuten Maailmanpankkiryhmä (IMF ja IBRD) ovat tärkeä toimintafoorumi, sillä näillä järjestöillä on kansainvälisessä työnjaossa selkeä rooli auttaa ongelmaita talouden vakauttamisessa ja infrastruktuurin luomisessa. Maailmanpankkiryhmässä EU ei sinällään ole toimija, vaan politiikkaa harjoitetaan jäsenmaiden kautta. Sama koskee myös G7-maiden ryhmää, jossa suurimmat EU-maat yhdessä Yhdysvaltojen, Japanin ja Kanadan kanssa pitkälti muotoilevat myös sen, millaista politiikkaa kansainväliset järjestöt harjoittavat suhteessa Venäjään. Lisäksi EU ja Venäjä kohtaavat EU:n jäsenmaiden ja Venäjän kahdenvälisten suhteiden tasolla. Syvemmälle mentäessä EU ja Venäjä kohtaavat tietysti myös alue-, kunta-, yritys- ja henkilökohtaisella tasolla. Kaikki nämä tasot on myös huomioitu esimerkiksi EU:n Venäjä-strategiassa.

On selvää, että ulkopuolisilla on vain rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa Venäjän kehitykseen. Venäjän epäselvä ja suuntansa hakeva tilanne antaa kansainväliselle yhteisölle kuitenkin mahdollisuuden kanavoida kehitystä tietyiltä tärkeiltä osin sellaisille urille, jotka kokemuksen myötä on opittu

toimiviksi ratkaisuiksi. Yhteiskunnallisessa ja kansainvälisten suhteiden kehityksessäkin on kysymys pitkälti oppimisprosessista ja Venäjän kehityksen nykyvaiheessa länsimailla on paljonkin tarjottavaa juuri demokratian ja markkinatalouden pelisääntöjen juurruttamisessa Venäjälle. Samalla oppimisprosessi on kuitenkin molemminpuolinen, sillä transitioprosessi merkitsee syvällistä sopeutumista myös läntisen Euroopan puolella.

EU-maista Saksa, Suomi ja Itävalta ovat kokeneet itäisessä Euroopassa tapahtuvat muutokset kaikkein selvimmin ja erityisesti Saksan sopeutuminen on heiluttanut koko läntisen Euroopan taloutta. Suomessa Neuvostoliiton hajoamisprosessi näkyi ensivaiheessa kaupan romahtamisena ja eräiden alojen kuten laiva- ja tekstiiliteollisuuden suurina ongelmina. Katukuvaan ilmestyivät myös venäläiset kaupustelijat ja alkuvaiheessa monet suomalaiset kokivat kasvaneet venäläismäärät lähinnä kiusallisiksi. Vuoden 1992 jälkeen tilanne kuitenkin muuttui nopeasti parempaan suuntaan viennin Venäjälle lähdettyä nopeaan kasvuun ja erityisesti itä- ja kaakkoissuomalaisten huomattessa, että venäläisten ostosmatkailu lisäsi merkittävästi rajan lähellä olevien alueiden taloudellista aktiiviteettia. Suomen ja Venäjän taloussuhteiden perustan muutosta kuvaa hyvin se, että Venäjälle vievien yritysten lukumäärä kaksinkertaistui neuvostokauden lopun 1 000 yrityksestä yli 2 000 yritykseen jo vuoteen 1993 mennessä. Vaikka sopeutumisprosessi Suomessa jatkuu Venäjän uudistuskehityksen myötä, niin jatkossa sopeutumista helpottaa se, että muutokset tapahtuvat hitaammin ja sopeutuminen tapahtuu taloudellisen yhteistyön kasvun kautta.

Joskus lännen ja EU:n politiikka tulkitaan jonkinlaiseksi Venäjän 'länsimaistamiseksi' ja sen erityispiirteiden tuhoamiseksi ja samalla kritisoidaan sitä, että tavoitteidensa läpiviemiseksi länsi asettaa tiukkoja ehtoja myöntämälleen rahoitukselle. Kritiikki on kuitenkin usein varsin pinnallista ja vailla vaihtoehtoisen politiikan pohdintaa. Ensinnäkin Venäjä on itse asettanut ja hyväksynyt talousohjelmiin liittyvät tavoitteet ja samalla rahoituksen ehdot. Tältä osin on noudatettu muiden vastaavassa tilanteessa olleiden maiden kanssa sovittuja periaatteita ja menettelytapoja, joten Venäjän kohtelu on ollut linjassa olemassa olevan käytännön kanssa. Toiseksi niin venäläisiltä kuin länsimaisiltakin lännen politiikkaan kriittisesti suhtautuvilta jää huomaamatta, että talouteen liittyvien toimintamallien ja instituutioiden pysyttämässä ei niinkään ole kysymys minkään

tietyn läntisen mallin 'pakottamisesta', vaan markkinatalouden peruskehikon ja sen toimintakyvyn sekä tietyn perusvakauden turvaamisesta. Tämä lähestymistapa jättää tilaa myös maan omille poliittisille painotuksille. Hieman kärjistäen voidaan todeta, että on turhanpäiväistä puhua monetarismien viemisestä Venäjälle vaiheessa, jossa kansainvälinen yhteisö vasta pyrkii edesauttamaan sellaisen talouspoliittisen kehikon luomista, jossa päättäjät olisivat edes jotakuinkin selvillä esimerkiksi valtion tuloista, menoista ja budjettialijäämän rahoitusmahdollisuuksista. Kolmanneksi avun ehdollisuuteen liittyen voidaan todeta, että kokemukset niin toisen maailmansodan jälkeisestä Länsi-Eurooppaan suunnatusta Marshall-avusta kuin myöhemmät kokemukset ongelmamaiden tilanteen vakauttamisesta puoltavat selvästi ehdollisuuden käyttöä kansainvälisten luottojen myöntämisessä ja suoranaisen avun jakamisessa. Neljänneksi voidaan tietysti kysyä, mikä olisi se vaihtoehtoinen malli, minkä puitteissa EU voisi nykyistä tehokkaammin vaikuttaa suotuisaan kehitykseen Venäjällä. Ainakaan toistaiseksi uskottavaa vaihtoehtoja ei ole esitetty.

Toistaiseksi noudatettu malli näyttää myös toimineen hyvin ja kehitys on mennyt kohti pelisäännöiltään yhtenäisempää Eurooppaa. Myös Venäjän institutionaalinen integroituminen maailmantalouteen on edennyt historiallisesti katsoen nopeasti. Vuosikymmenen ensipuoliskolla merkki-paaluja tässä prosessissa ovat olleet EU:n ja Venäjän väliset sopimukset, Venäjän liittyminen maailmanpankkiryhmään, Venäjän yhteistyö WTO:n, OECD:n ja G7-maiden ryhmän kanssa sekä Euroopan energiaperuskirjan allekirjoitus. Kaikki nämä ovat omalta osaltaan auttaneet Venäjää eteenpäin sen pyrkimyksissä luoda uusia yhteiskunnallisia rakenteita ja saada aikaan kestäväällä pohjalla oleva talouskasvu.

EU:n ja Venäjän suhteissa seuraava merkittävä merkki-paalu on näillä näkymin vuosi 1998, jolloin nykyisten sopimusten mukaan pitää tarkistaa se, onko Venäjän uudistusprosessi edennyt niin, että vapaakauppaneuvottelut EU:n ja Venäjän välillä voidaan aloittaa.

3 Suomen sopeutuminen EU:n Venäjä-politiikkaan

Suomella ei ole ollut ongelmia hyväksyä EU:n Venäjän-suhteiden peruseriaatteita, strategiaa ja

lähestymistapaa laajassa mielessä. Vasta runsaan vuoden jäsenyyden perusteella on ennenaikaista tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä Suomen toimintatavasta EU:n ja Venäjän suhteiden kehittämisessä, joten seuraavassa nostetaan esille lähinnä joitakin alustavia huomiota.

Suomen lähestymistapaa suhteessa Venäjään leimaa sama pragmaattisuus, mikä leimasi suhteitamme Neuvostoliittoon. Tämä näkyi jo ennen varsinaista EU-jäsenyyttä, jolloin pohdittiin EU-jäsenyyden mahdollista merkitystä Suomen ja Venäjän välisille suhteille. Tällöin nousivat hyvin selvästi esille Suomen omaan konkreettiseen turvallisuuteen ja taloudelliseen hyvinvointiin liittyvät tekijät, joskin virallisissa kannanotoissa välteltiin nostamasta esille Venäjää turvallisuuskana.

Ennen Suomen EU-jäsenyyttä arvioitiin, että jäsenyyden ei tuo tullessaan dramaattisia muutoksia Suomen ja Venäjän välisiin taloussuhteisiin. Jäsenyyden tuomien positiivisten vaikutusten uskottiin kuitenkin selvästi ylittävän siihen mahdollisesti liittyvät haitat. Jäsenyyden myötä etukäteisarviot ovat varsin pitkälle osoittautuneet oikeiksi ja positiiviset vaikutukset ovat ehkä olleet jopa suuremmat kuin etukäteen uskallettiin odottaa. Tullien muutokset eivät ole aiheuttaneet merkittävää haittaa eikä vaikeita markkinahäiriötapauksia ole esiintynyt. EU ei ole – Tshetshenian-sodasta huolimatta – kääntänyt selkäänsä Venäjälle ja vaikeuttanut Suomen asemaa, mikä oli ehkä suurin pelko ennen jäsenyyttä koskevaa kansanäänestystä. Kun tarkastelee esimerkiksi lehti uutisia viimeisen vuoden ajalta, on vaikea löytää niistä aineksia, jotka kyseenalaistaisivat EU-jäsenyyden sen Suomen ja Venäjän taloussuhteisiin liittyvien haitallisten vaikutusten vuoksi.

Pragmaattista linjaa seuraten Suomessa on myös EU-jäsenyyden myötä keskitytty hyödyntämään niitä lisämahdollisuuksia mitä EU toi tullessaan. Yritykset ja kunnat työskentelevät nyt paljolti muiden muassa Tacis-ohjelman tuomien rahoitusmahdollisuuksien hyödyntämiseksi. Kauppapolitiikan lohkolla on pyritty vastaamaan EU:n tuomiin haasteisiin ja perustettu idänkaupan neuvottelukunta pohtimaan eteen tulevia ongelmia. Näyttää kuitenkin siltä, että myös kauppapolitiikassa EU:a pidetään lähinnä oman lähialuestrategian välineenä ja EU-raham hankkiminen ja kanavoiminen näyttävät pitkälle ohjaavan myös Suomen kauppapolitiikkaa. Nykyään EU:iin Suomessa kohdistettu kritiikki liittyykin enemmän erilaisiin teknisiin kauppaa ja rahoitusta koskeviin ongelmiin sekä

Suomen sisäiseen työnjakoon EU/Venäjä -kysymyksissä. Esille on nostettu muiden muassa se, ovatko suomalaisviranomaiset riittävän aktiivisesti käyttäneet EU:n tarjoamia kanavia hyväksi ratkaisutakseen Suomen ja Venäjän välisen taloudellisen yhteistyön ongelmia (liikenne, tullit, sertifiointikysymykset). Yleisemmällä tasolla Suomessa ei ole esitetty hyvin perustelua, uskottavaa ja vaihtoehdon sisältävää kritiikkiä EU:n Venäjä-politiikkaa kohtaan.

EU-jäsenyyden on lisännyt suomalaisten aktiivisuutta ehkä enemmän kuin osattiin etukäteen aavistaa. On ajateltavissa, että Suomi EU:n jäsenenä rahoittaa Venäjää kahdenkeskisesti jopa enemmän kuin se tekisi EU:n ulkopuolella, koska EU hankkeet sinällään synnyttävät kohteiden identifiointin ja osarahoituksen kautta kannusteita lisätä kahdenkeskistä rahoitusta. Samalla Suomen kontaktipinta Venäjälle ja erityisesti lähialueille on laajentunut, koska myös rahoitusta vaille jäävät hankkeet synnyttävät kontakteja ja yhteistyötä. Myös venäläisten silmissä Suomi on todennäköisesti houkuttelevampi yhteistyökumppani EU:n jäsenenä kuin EU:n ulkopuolella. EU-jäsenyyden voi arvella olleen tärkeä tekijä siinä päätöksentekoprosessissa, jonka seurauksena Uudessakaupungissa aloitettiin venäläisen automerkin tuotanto.

4 Suomi EU:n Venäjän -politiikan linjanvetäjänä?

Suomen sopeutuminen EU:n Venäjä-politiikan raameihin on tapahtunut kivuttomasti. Suomi on EU:ssa jatkanut pragmaattista linjaa suhteessa itänaapuriin, mikä näkyy taloudellisten kysymysten painottamisena. Suomi on ollut aktiivinen muiden muassa keskusteltaessa raja-alueiden kehittämiseen ja rajan yli tapahtuvaan yhteistyöhön liittyvän Interreg-ohjelman käyttöalueen laajentamisesta, EU:n ja Venäjän rajayhteistyön lisäämisestä sekä Tacis-varojen käytöstä. EU:n Venäjä-politiikan käytännön toteuttamiseen Suomi on osallistunut erityisesti lähialueyhteistyön kautta.

Suomella – ja EU:lla – on noin 1 300 km yhteistä rajaa Venäjän kanssa. Suomen osuus EU:n Venäjän-kaupasta on noin 8 prosentin luokkaa, millä sijoitumme Saksan jälkeen Italian ja Ranskan kanssa suurimpien Venäjän-kauppaa käyvien EU-maiden joukkoon. Lukemattomien viranomais-, yritys- ja kansalaistason yhteyksien kautta Suomen kontaktipinta Venäjään ja venäläisiin onkin laa-

jempi, mitä itse edes usein ajattelemme. Edellä olevan perusteella voi ajatella, että Suomella on myös edellytykset toimia täysipainoisesti EU:n siinä 'ytimessä', missä jatkossa tullaan muotoilemaan unionin Venäjän-politiikan suuria linjoja.

EU:n Venäjä-politiikan linjanvetäjän rooli ja kuuluminen sen idänpolitiikan 'ytimeen' edellyttää kuitenkin muutakin kuin rajanaapuruutta ja siitä johtuvia kontakteja. On syytä esimerkiksi pohtia sitä, käsitetäänkö Suomessa EU liiaksi vain instrumentiksi, jonka avulla yritetään pumpata mahdollisimman paljon rahaa suomalaisille yrityksille ja lähialueillemme Venäjällä ilman, että yritetään ymmärtää ja vaikuttaa EU:n Venäjä-politiikan laajempiin tavoitteisiin ja toimintatapoihin. EU on itsessään tärkeä kansainvälinen toimija ja ilman sen laajempien tavoitteiden, toimintaperiaatteiden ja kulttuurin sisäistämistä Suomen on vaikea olla antavana osapuolena käsiteltäessä EU:n ja Venäjän välisiä suhteita. Vaikka Suomen intressissä on erityisesti Venäjän luoteisosien kehittäminen EU:n avulla, niin poliittisen painoarvon saaminen EU:ssa edellyttää huomattavasti laajempaa näkemystä koko EU:n idänpolitiikan ongelmakentästä kuin pelkästään keskittymistä pohjoisten tai Itämeren alueiden problematiikkaan. Itämeren-mailla on tietysti luonnollinen intressi EU:n idänpolitiikassa ja erityisen kiinnostavan yhteistyöakselin Venäjää koskevissa asioissa saattaisivat muodostaa Suomi ja Saksa. Tämän yhteistyön realisoitumisen edellytyksenä on kuitenkin se, että Suomi omien näkökohtien lisäksi ymmärtää katsoa asioita myös koko unionin näkökulmasta.

Suomen puolitoistavuotinen kausi EU:n puheenjohtajistossa, joka alkaa vuoden 1999 alussa, on erittäin haastava ajatellen Suomen asemaa ja tavoitteita EU:n suhteen. Suurten talous- ja rahaliittoon sekä EU:n itälaajenemiseen liittyvien kysymysten lisäksi viimeistään tällöin Suomelta odotetaan myös näkemystä siitä, miten EU jatkossa kehittää suhteitaan Venäjään. Keskeinen kysymys Venäjän ja EU:n välisissä suhteissa pitemmällä aikavälillä on se, miten EU:n ja Venäjän lähentymisprosessia pidetään yllä. Tähän liittyen erityinen haaste on sovittaa yhteen EU:n ja Naton mahdollinen laajeneminen itään poliittiseen ja taloudelliseen lähentymiseen Venäjän kanssa. Suomen puheenjohtajakautta ajatellen kiinnostavaa tietysti on, onko kehitys Venäjällä edennyt niin pitkälle, että vapaakauppaneuvottelut EU:n ja Venäjän kanssa on jo aloitettu. Yhteistyö- ja kumppanuussopimuksen mukaan vuonna 1998 katsotaan ensimmäisen kerran, onko pohja neuvottelujen

aloittamiselle olemassa. Ilmeiseltä siis näyttää, että Suomi joutuu keskeisessä asemassa ottamaan kantaa tähän prosessiin. Periaatteellisten idänpolitiikkaa koskevien kysymysten rinnalla kulkee tietysti koko joukko konkreettisempia asioita, jotka yhdessä muodostavat usein hankalan kokonaisuuden.

Näkyvyys ja vaikuttavuus EU:ssa edellyttävät Suomelta ehdottoman hyvää tietämystä niin Venäjästä kuin EU:sta kaikilla tasoilla. Tässä suhteessa on syytä pohtia esimerkiksi sitä, miten rajaseudun kuntia voitaisiin käyttää nykyistä tehokkaammin tietojen hankintaan Karjalan kehityksestä. Rajaseudun kunnilla voisi esimerkiksi olla hyvät mahdollisuudet seurata Venäjän paikallishallinnon uudistamista, mitä tietoa olisi jo nyt kaivattu Suomen ministeriöissä ja EU:ssa. Edellä olevan perusteella on kuitenkin syytä suhtautua suurin varauksin ajatuksiin, joiden mukaan Suomen pitäisi rakentaa EU-Venäjä -strategiansa esimerkiksi lähialueyhteistyön tai minkään muunkaan kapea-alaisen painopisteajattelun varaan.

5 Yhteenveto

Kylmän sodan jälkeisen kauden idän ja lännen välisiä suhteita koskeva keskeinen piirre on se, että toimintaympäristö on huomattavasti monimutkautunut ja yhteistyön tasojen määrä on kasvanut. Suomen osalta tämä muutos on erityisen selvä. Kun Neuvostoliiton aikana idänsuhteita hoiti suhteellisen rajoitettu määrä yrityksiä ja viranomaisia, niin nykyään toimijoiden määrä on räjähtänyt sekä uusien yritysten, kuntien, kansalaisjärjestöjen ja tavallisten kansalaisten mukaantulon myötä että EU-jäsenyyden seurauksena, jolloin tärkeä osa Suomen ja Venäjän asioiden käsittelystä siirtyi kokonaan uudelle tasolle. Muutos asettaa uusia vaatimuksia myös Suomen idänpolitiikan hoidolle. Suomen on syytä sisäistää EU kansainvälisenä toimijana ja virittää perinteistä talousasioihin keskittyvää pragmaattista idänpolitiikkansa siten, että näemme EU:n ja Venäjän välisiä suhteita koskevat kysymykset laajemmissa eurooppalaisissa puitteissa ja EU:lta etujen kalastamisen lisäksi pyrimme myös aidosti antamaan positiivisen panoksemme EU:n toimintaan. Näillä edellytyksillä Suomi voi nousta idänpolitiikan raskaaseen sarjaan EU:ssa ja edistää sitä kautta myös omia välittömiä pyrkimyksiään.

Suomen idänpolitiikan toimintaympäristön täydellistä muutosta kuvaa se, että kun Suomi kylmän sodan kaudella teki politiikalla kauppaa,

niin EU:ssa olemme mukana järjestelmässä, jossa kaupalla tehdään politiikkaa.

IDÄNTALOUKSIEN KATSAUKSIA

nro:sta 4 lähtien ISSN 1235-7405

- 1/92 Pekka Sutela: **Neuvostoliiton hajoamisen taloudelliset aspektit.** 24 s.
Jouko Rautava: **Suomen ja Venäjän taloussuhteet Suomen EY-jäsenyyden valossa.** 12 s.
- 2/92 Seija Lainela - Jouko Rautava **Neuvostoliiton talouskehitys vuonna 1991.** 15 s.
Seija Lainela **Viron taloudellisen kehityksen lähtökohdat.** 9 s.
Merja Tekoniemi **Yksityistäminen itäisen Euroopan maissa ja Baltiassa.** 7 s.
- 3/92 Kamil Janáček **Transformation of Czechoslovakia's Economy: Results, Prospects, Open Issues.** 20 p.
Sergey Alexashenko **General Remarks on the Speed of Transformation in the Socialist Countries.** 25 p.
Sergey Alexashenko **The Free Exchange Rate in Russia: Policy, Dynamics, and Projections for the Future.** 19 p.
Jouko Rautava **Liikaraha, inflaatio ja vakauttaminen.** 16 s.
- 4/92 Stanislava Janáčková - Kamil Janáček **Privatization in Czechoslovakia.** 8 p.
Sergey Alexashenko **The Collapse of the Soviet Fiscal System: What Should Be Done?** 45 p.
Juhani Laurila **Neuvostoliiton ja Venäjän velka.** 23 s.
Jukka Kero **Neuvostoliiton ja Venäjän ulkomaankauppa.** 24 s.
- 5/92 Pekka Sutela **Clearing, Money and Investment: The Finnish Perspective on Trading with the USSR.** 26 p.
Petri Matikainen **"Suuri pamaus" - Puolan taloussuudistus 1990.** 22 s.
- 6/92 Miroslav Hrnčíř **Foreign Trade and Exchange Rate in Czechoslovakia: Challenges of the Transition and Economic Recovery.** 39 p.
Terhi Kivilahti - Jukka Kero - Merja Tekoniemi **Venäjän rahoitus- ja pankkijärjestelmä.** 37 s.
- 7/92 Seija Lainela **Baltian maiden rahauudistukset.** 23 s.
Seija Lainela - Jouko Rautava **Baltian maiden poliittisen ja taloudellisen kehityksen taustat ja nykytilanne.** 14 s.
Sergei Alexashenko **Verojen ja tulonsiirtojen jakautuminen entisessä Neuvostoliitossa.** 17 s.
- 1/93 Pekka Sutela **Taloudellinen transitio Venäjällä.** 11 s.
Pekka Sutela **Venäjän taloudellinen voima 2000-luvulla.** 9 s.
Pekka Sutela **Itäinen Eurooppa integraatiossa: ottopoikia, sisarpuolia vai ...** 11 s.
- 2/93 Inkeri Hirvensalo **Changes in the Competitive Advantages of Finnish Exporters in the Former USSR after the Abolition of the Clearing Payment System.** 35 p.
Miroslav Hrnčíř **The Exchange Rate Regime and Economic Recovery.** 17 p.
Gábor Oblath **Real Exchange Rate Changes and Exchange Rate Policy under Economic Transformation in Hungary and Central-Eastern Europe.** 31 p.
Gábor Oblath **Interpreting and Implementing Currency Convertibility in Central and Eastern Europe: a Hungarian Perspective.** 19 p.
- 3/93 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1992.** 19 s.
Seija Lainela **Baltian maiden talous vuonna 1992.** 25 s.
Pekka Sutela **Itäinen Eurooppa vuonna 1992.** 14 s.
- 4/93 Jouko Rautava **Monetary Overhang, Inflation and Stabilization in the Economies in Transition.** 17 p.
Jarmo Eronen **Manufacturing Industries before and after the Collapse of Soviet Markets: a Comparison of Finnish and Czechoslovak Experience.** 19 p.

- 5/93 Pekka Sutela **Uusi hanke entisen rupla-alueen kaupankäynnin monenkeskeistämiseksi.** 8 s.
Juhani Laurila **Venäjän velkakriisin kehitys ja nykytilanne.** 10 s.
- 6/93 Jouko Rautava **Yritystuesta sosiaaliturvaan: Julkisen tuen muutospaineet Venäjällä.** 7 s.
Jarmo Eronen **Venäjän uusi hallinnollinen aluejako.** 7 s.
Aleksei Tkatchenko **Pienyrittäjäisyys Venäjällä: Nykytilanne ja kehitysnäkymät.** 35 s.
- 7/93 Tuula Ryttilä **Russian Monetary Policy Since January 1992.** 20 p.
Inkeri Hirvensalo **Developments in the Russian Banking Sector in 1992-1993.** 22 p.
- 8/93 Seija Lainela - Pekka Sutela **Introducing New Currencies in the Baltic Countries.** 26 p.
Inna Shteinbuka **The Baltics' ways: Intentions, Scenarios, Prospects.** 27 p.
Inna Shteinbuka **Latvia in Transition: First Challenges and First Results.** 33 p.
Inna Shteinbuka **Industry Policy in Transition: the Case of Latvia.** 30 p.
- 9/93 Jouko Rautava **Venäjän keskeiset taloustapahtumat heinä- syyskuussa 1993.** 10 s.
Merja Tekoniemi **Venäjän parlamenttivaalien poliittiset ryhmittymät.** 3 s.
Jarmo Eronen **Venäläinen ja suomalainen periferia: Permin Komin ja Kainuun luetaloudellista vertailua.** 29 s.
- 10/93 Seija Lainela **Venäjän federatiivisen rakenteen muotoutuminen ja taloudellinen päätöksenteko; Pietarin asema.** 14 s.
Inkeri Hirvensalo **Pankkitoimintaa Pietarissa.** 14 s.
Juhani Laurila **Suoran sijoitustoiminnan kehittyminen Venäjällä ja Suomen lähialueella.** 29 s.
Juhani Laurila **Suomen saamiset Venäjältä. Valuuttakurssimuutosten ja vakautusten vaikutukset.** 8 s.
- 1/94 Pekka Sutela **Insider Privatization in Russia: Speculations on Systemic Change.** 22 p.
Inkeri Hirvensalo **Banking in St.Petersburg.** 18 p.
- 2/94 Aleksei Tkatchenko **Pienyritysten yksityistäminen Venäjällä.** 23 s.
Jarmo Eronen **Konversio Venäjällä: tulosten tarkastelua.** 10 s.
- 3/94 Juhani Laurila **Direct Investment from Finland to Russia, Baltic and Central Eastern European Countries: Results of a Survey by the Bank of Finland.** 14 p.
Juhani Laurila **Finland's Changing Economic Relations with Russia and the Baltic States.** 11 p.
Jouko Rautava **EC Integration: Does It Mean East-West Disintegration.** 8 p.
Eugene Gavrilenkov **Macroeconomic Crisis and Price Distortions in Russia.** 20 p.
Eugene Gavrilenkov **Russia: Out of the Post-Soviet Macroeconomic Deadlock through a Labyrinth of Reforms.** 22 p.
- 4/94 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1993.** 16 s.
Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1993.** 19 s.
Jouko Rautava **Suomen idänkauppa 1990-93.** 7 s.
- 5/94 Pekka Sutela **Production, Employment and Inflation in the Baltic Countries.** 22 p.
Seija Lainela **Private Sector Development and Liberalization in the Baltics.** 14 p.
Seija Lainela **Small Countries Establishing Their Own Independent Monetary Systems: the Case of the Baltics.** 17 p.
- 6/94 Merja Tekoniemi **Työttömyys ja sosiaaliturva Venäjällä.** 31 s.
- 7/94 Pekka Sutela **Fiscal Federalism in Russia.** 23 p.
Jouko Rautava **Interdependence of Politics and Economic Development: Financial Stabilization in Russia.** 12 p.
Eugene Gavrilenkov **"Monetarism" and Monetary Policy in Russia.** 8 p.

- 8/94 Pekka Sutela **The Instability of Political Regimes, Prices and Enterprise Financing and Their Impact on the External Activities of the Russian Enterprises.** 31 p.
 Juhani Laurila **The Republic of Karelia: Its Economy and Financial Administration.** 37 p.
 Inkeri Hirvensalo **Banking Reform in Estonia.** 21 p.
- 9/94 Jouko Rautava **Euroopan unionin ja Venäjän välinen kumppanuus- ja yhteistyösopimus - näkökohtia Suomen kannalta.** 7 s.
- 10/94 Seija Lainela - Pekka Sutela **The Comparative Efficiency of Baltic Monetary Reforms.** 22 p.
 Tuula Ryttilä **Monetary Policy in Russia.** 22 p.
- 11/94 Merja Tekoniemi **Miksi Venäjän virallinen työttömyysaste on säilynyt alhaisena?** 19 s.
- 1/95 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1994.** 19 s.
 Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1994.** 21 s.
 Vesa Korhonen **Itäisen Euroopan talouskehitys 1994.** 19 s.
- 2/95 Urmas Sepp **Inflation in Estonia: the Effect of Transition.** 27 p.
 Urmas Sepp **Financial Intermediation in Estonia.** 32 p.
- 3/95 Vesa Korhonen **EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja yhteistyösopimus.** 31 s.
 Jouko Rautava **Talousintegraatio ja Suomen turvallisuus - Suomi Euroopan unionin idän taloussuhteissa.** 21 s.
 Jouko Rautava **Suomen idänkauppa 1985-94.** 10 s.
- 4/95 Nina Oding **Evolution of the Budgeting Process in St. Petersburg.** 29 p.
 Urmas Sepp **A Note on Inflation under the Estonian Currency Board.** 12 p.
 Pekka Sutela **But ... Does Mr. Coase Go to Russia?** 14 p.
- 5/95 Urmas Sepp **Estonia's Transition to a Market Economy 1995.** 57 p.
- 6/95 Niina Pautola **The New Trade Theory and the Pattern of East-West Trade in the New Europe.** 21 p.
 Nina Oding **Investment needs of the St.Petersburg Economy and the Possibilities to meeting them.** 20 p.
 Panu Kalmi **Evolution of Ownership Change and Corporate Control in Poland.** 21 p.
- 7/95 Vesa Korhonen **Venäjän IMF-vakauttamisohjelma 1995 ja Venäjän talouden tilanne.** 37 s.
 Inkeri Hirvensalo **Maksurästit Venäjän transitiotaloudessa.** 30 s.
 Seija Lainela **Baltian maiden omat valuutat ja talouden vakautus - pienten maiden suuri menestys.** 14 s.
- 8/95 Pekka Sutela **Economies Under Socialism: the Russian Case.** 17 p.
 Vladimir Mau **Searching for Economic Reforms: Soviet Economists on the Road to Perestroika.** 19 p.
- 9/95 Niina Pautola **East-West Integration.** 33 p.
 Panu Kalmi **Insider-Led Privatization in Poland, Russia and Lithuania: a Comparison.** 16 p.
 Iikka Korhonen **Equity Markets in Russia.** 14 p.
 Jury V. Mishalchenko - Niina Pautola **The Taxation of Banks in Russia.** 5 p.
- 1/96 Juhani Laurila **Payment Arrangements among Economies in Transition: the Case of the CIS.** 23 p.
 Sergei Sutyurin **Problems and Prospects of Economic Reintegration within the CIS.** 17 p.
 Viktor V. Zakharov - Sergei F. Sutyurin **Manager Training - Another Emerging Market in Russian Educational Services.** 9 p.

- 2/96 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1995.** 12 s.
 Juhani Laurila **Katsaus lähialueisiin.** 28 s.
 Iikka Korhonen **Baltian vuosikatsaus.** 10 s.
 Pekka Sutela **Ukrainan ja Valkovenäjän taloudet vuonna 1995.** 10 s.
 Vesa Korhonen **Itäisen Euroopan siirtymätalouksien kehitys 1995.** 17 s.
- 3/96 Niina Pautola **Intra-Baltic Trade and Baltic Integration.** 12 p.
 Vesa Korhonen **The Baltic Countries - Changing Foreign Trade Patterns and the Nordic Connection.** 16 p.
 Iikka Korhonen **Banking Sectors in Baltic Countries.** 22 p.
- 4/96 Niina Pautola **Trends in EU-Russia Trade, Aid and Cooperation.** 16 p.
 Niina Pautola **The Baltic States and the European Union - on the Road to Membership.** 20 p.
 Elena G. Efimova - Sergei F. Sutyryn **The Transport Network Structure of the St.Petersburg Region and its Impact on Russian-Finnish Economic Cooperation.** 11 p.
 Iikka Korhonen **An Error Correction Model for Russian Inflation.** 10 p.
- 5/96 Juhani Laurila - Inkeri Hirvensalo **Direct Investment from Finland to Eastern Europe; Results of the 1995 Bank of Finland Survey.** 21 p.
 Tatiana Popova - Merja Tekoniemi **Social Consequences of Economic Reform in Russia.** 26 p.
 Iikka Korhonen **Dollarization in Lithuania.** 7 p.
- 6/96 Juhani Laurila - Inkeri Hirvensalo **Suorat sijoitukset Suomesta Itä-Eurooppaan; Suomen Pankin vuonna 1995 tekemän kyselyn tulokset.** 20 s.
 Jouko Rautava **Suomi, Euroopan Unioni ja Venäjä.** 6 s.
 Niina Pautola **Baltian maiden talouskatsaus 1996.** 12 s.
- 1/97 Panu Kalmi **Ownership Change in Employee-Owned Enterprises in Poland and Russia.** 51 p.
- 2/97 Niina Pautola **Fiscal Transition in the Baltics.** 23 p.
 Peter Backé **Interlinkages Between European Monetary Union and a Future EU Enlargement to Central and Eastern Europe.** 19 p.
- 3/97 Iikka Korhonen **A Few Observations on the Monetary and Exchange Rate Policies of Transition Economies.** 8 p.
 Iikka Korhonen **A Brief Assessment of Russia's Treasury Bill Market.** 8 p.
 Rasa Dale **Currency Boards.** 14 p.
- 4/97 Sergei F. Sutyryn **Russia's International Economic Strategy: A General Assessment.** 17 p.
 Tatiana Popova **The Cultural Consequences of Russian Reform.** 17 p.
 Ludmilla V. Popova - Sergei F. Sutyryn **Trends and Perspectives in Sino-Russian Trade.** 11 p.
- 5/97 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1996.** 10 s.
 Iikka Korhonen - Niina Pautola **Baltian talouskatsaus 1996.** 12 s.
 Merja Tekoniemi **Katsaus lähialueisiin 1996.** 11 s.
 Merja Tekoniemi **Ukrainan talouskatsaus 1996.** 10 s.
 Kari Pekonen **Valko-Venäjän talous vuonna 1996.** 6 s.
 Katri Lehtonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys vuonna 1996.** 13 s.
- 6/97 Niina Pautola **Towards European Union Eastern Enlargement - Progress and Problems in Pre-Accession.** 17 p.
 Katri Lehtonen **Theory of Economic Reform and the Case of Poland.** 26 p.
 Boris Brodsky **Dollarization and Monetary Policy in Russia.** 14 p.
- 7/97 Toivo Kuus **Estonia and EMU Prospect.** 24 p.
 Olga Luššik **The Anatomy of the Tallinn Stock Exchange.** 23 p.
 Riia Arukaevu **Estonian Money Market.** 20 p.

- 1/98 Iikka Korhonen **The Sustainability of Russian Fiscal Policy.** 8 p.
Tatiana Popova - Merja Tekoniemi **Challenges to Reforming Russia's Tax System.** 18 p.
Niina Pautola **Optimal Currency Areas, EMU and the Outlook for Eastern Europe.** 25 p.
- 2/98 Peter Westin **Comparative Advantage and Characteristics of Russia's Trade with the European Union.** 26 p.
Urszula Kosterna **On the Road to the European Union - Some Remarks on Budgetary Performance in Transition Economies.** 31 p.
- 3/98 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1997.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Keskuksen ja alueiden välisten suhteiden kehitys Venäjällä 1992-1997.** 10 s.
Niina Pautola **Baltian talouskatsaus 1997.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Katsaus Suomen kauppaan IVY-maiden ja Baltian maiden kanssa 1990-1997.** 11 s.
Tom Nordman **Kiinan talouden tila ja ongelmat.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Ukrainan talouskatsaus 1997.** 10 s.
Iikka Korhonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys 1997.** 12 s.
- 4/98 Kustaa Äimä **Central Bank Independence in the Baltic Policy.** 30 p.
Iikka Korhonen – Hanna Pesonen **The Short and Variable Lags of Russian Monetary Policy.** 11p.
Hanna Pesonen **Assessing Causal Linkages between the Emerging Stock Markets of Asia and Russia.** 10 p.
- 5/98 Laura Solanko **Issues in Intergovernmental Fiscal Relations – Possible Lessons for Economies in Transition.** 19 p.
Iikka Korhonen **Preliminary Tests on Price Formation and Weak-form Efficiency in Baltic Stock Exchanges.** 7 p.
Iikka Korhonen **A Vector Error Correction Model for Prices, Money, Output, and Interest Rate in Russia.** 12 p.
Tom Nordman **Will China catch the Asian Flu?** 14 p.
- 6/98 Saga Holmberg **Recent Reforms in Information Disclosure and Shareholders' Rights in Russia.** 17 p.
Vladimir R. Evstigneev **Estimating the Opening-Up Shock: an Optimal Portfolio Approach to Would-Be Integration of the C.I.S. Financial Markets.** 39 p.
Laura Solanko – Merja Tekoniemi **Novgorod and Pskov – Examples of How Economic Policy Can Influence Economic Development.** 14 p.
Ülle Lõhmus - Dimitri G. Demekas **An Index of Coincident Economic Indicators for Estonia.** 12p.
- 7/98 Tatyana Popova **Financial-Industrial Groups (FIGs) and Their Roles in the Russian Economy.** 24p.
Mikhail Dmitriyev – Mikhail Matovnikov – Leonid Mikhailov – Lyudmila Sycheva **Russian Stabilization Policy and the Banking Sector, as Reflected in the Portfolios of Moscow Banks in 1995–97.** 29 p.
- 1/99 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1998.** 10 s.
Iikka Korhonen – Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1998.** 10 s.
Tom Nordman **Kiinan talouden tila ja näkymät.** 13 s.
Pekka Sutela **Ukrainan talouskatsaus 1998.** 14 s.
Iikka Korhonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys vuonna 1998.** 10 s.